

FOTO PAUL VAN RIEL / HH, BEELDMONTAGE BRECHTJE ROOD

de schrikbeelden van Londen (een peperdure binnenstad) en Parijs (banlieues) blijven ver weg. “Twee miljoen is genoeg, maar het is nog steeds heel bescheiden, hoor.”

Stop dus met het gelijkelijk verdelen van aantallen nieuwe woningen, luidt Hemels advies, en bouw Amsterdam vol met stevige woonblokken van acht à tien verdiepingen. Stop ook met investeren in infrastructuur die de steden verbindt (wat trouwens alleen maar leidt tot extra files) en steek in plaats daarvan geld in grootstedelijk openbaar vervoer.

Die groei van Amsterdam zal ten koste gaan van andere steden, erkent Hemel. “Nu al trekken mensen weg uit bijvoorbeeld Zeeland en Groningen. Als Amsterdam uitgroeit tot een metropool, krijgen andere delen van het land daar ook mee te maken. Ook daar zullen mensen wegtrekken.”

Terugdoen

Amsterdam zal ook iets terugdoen voor de steden elders in het land. De bloei van de hoofdstad zal ook werk opleveren in het netwerk van steden eromheen. Meer routinematig werk, bijvoorbeeld, of werk dat veel ruimte vraagt – want ruimte in Amsterdam zelf zal duur worden. Andere steden krijgen daardoor een minder welvarende bevolking en de verschillen tussen steden zullen groeien.

“Dat heeft iets ongemakkelijks, ja.” Maar, voegt Hemel eraan toe, de winst van Amsterdam is groter dan het verlies van andere steden en daar heeft uiteindelijk heel Nederland profijt van. “Doen we dit niet, dan is Amsterdam straks niet meer dan een leuke toeristische bestemming voor buitenlanders, waar je gezellig een cappuccino drinkt en het erfgoed bekijkt. Een soort Venetië.”

“En de trek die je nu al ziet vanuit Zeeland en Groningen, zal dan heel Nederland treffen. Jongeren met talent zullen vertrekken naar het buitenland, naar plaatsen waar ze wél kansen zien. Nederland zal vergrijzen.”

‘Doen we dit niet, dan is Amsterdam straks niet meer dan een leuke toeristische bestemming’

Kleinere steden kunnen ‘omvang lenen’ en groot worden

Eén stad echt groot laten worden of toch zorgen dat al die minder grote steden hun krachten bundelen om internationaal te kunnen meedraaien? Frank van Oort, hoogleraar stedelijke economie aan de Universiteit Utrecht en de Erasmus Universiteit in Rotterdam, begrijpt wel dat Zef Hemel inzet op het eerste: “Haha, dat is een Amsterdammer, en inderdaad, Amsterdam functioneert het beste van alle Nederlandse steden.”

Maar voor Van Oort is die keus geen uitgemakte zaak, al was het maar omdat er voor het verdubbelen van het inwonertal van Amsterdam gigantische investeringen nodig zijn. “Of dat haalbaar is, dat is nog maar de vraag.” En Amsterdam is nu al overvol, de binnenstad barst al uit haar voegen. “Straks gaat de stad aan z’n eigen succes ten onder.”

Die andere keus, zeg maar de koers van Plasterk, is volgens Van Oort niet kansloos. Zeker, de agglomeratievoordelen van de grote stad zijn een drijvende kracht achter economische groei, zegt ook hij. Maar uit onderzoek van de afgelopen tijd blijkt dat kleinere steden samen soms ook als grote stad kunnen functioneren. Ze kunnen profiteren van ‘borrowed size’, zoals het in de theorie heet, ‘geleende omvang’. Dat kan als aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan: ze moeten elkaar aanvullen en samenwerken, en ze moeten echt met elkaar verbonden zijn. Dat is nog niet zo eenvoudig, waarschuwt Van Oort. Op het gebied van cultuur lukt het nog wel. “Hoogopgeleiden in Utrecht gaan vanwege een gebrek aan aanbod in hun eigen stad naar de Stopera in Amsterdam”, zegt Van Oort, “en ze zijn in twintig minuten weer terug op Utrecht Centraal.” Maar als het gaat om kennis en economie is het veel ingewikkelder. “De arbeidsmarkt is cruciaal”, legt Van Oort uit. “Menselijk kapitaal is de belangrijkste grondstof van de huidige

kenniseconomie, en menselijk kapitaal houdt van steden. Maar veel steden hebben nu nog hun eigen arbeidsmarkt. Hogeropgeleiden zijn wel bereid langere afstanden af te leggen voor hun werk, maar middelbaar en lager opgeleiden blijven dichterbij huis.”

De droom van Plasterk waarin de Randstad en Amsterdam (‘Eindhoven-Noord’) met hun diensteneconomie verbonden zijn met de hightech-maakindustrie van Eindhoven, is daarom niet erg realistisch. “Zover strekt de arbeidsmarkt zich niet uit.”

Amsterdam is nu al overvol, de binnenstad barst uit haar voegen

Een eerste vereiste is hoe dan ook dat steden hun inspanningen op elkaar afstemmen en allemaal precies hetzelfde doen. “Niet bij elke afslag van de snelweg een bedrijventerrein. Niet een Rai in Amsterdam én een Jaarbeurs in Utrecht, op twintig minuten van elkaar. Maar ja, de politiek in elk van die steden heeft te maken met haar eigen achterban, haar eigen electoraat. Het Utrechtse gemeentebestuur zal bijvoorbeeld niet snel durven zeggen: wij hoeven niet alles zelfstandig te doen, als het gaat om bijvoorbeeld cultuur en hoofdkantoren van ondernemingen zijn we een soort Amsterdam-Zuid.”

Het vergt dus nogal wat om de potentie van die geleende omvang te benutten. “Eerlijk gezegd is er geen bestuurslaag die er inhoudelijk genoeg van weet om dat succesvol te doen”, stelt Van Oort. “Nee, ik heb er niet al te veel vertrouwen in dat het lukt. Dan is inzetten op die ene grote stad, Amsterdam, waarschijnlijk toch kansrijker.”